

414 toužícího po novém vyrovnání s Bohem, zápasícího o výraz pro nevyslovitelné mysterium muky i rozkoše kosmické; v Březinovi cítí básníka českého i slovanského, potomka husitských pradědů, i bratra novonáboženské snahy Gogolovy, Dostojevského i Tolstého (o správnosti tohoto třetího jména v této souvislosti pochybují; Tolstoj jest racionalista velmi rozhodný; ale místo Tolstého dali by se položit zástupcové směru novonáboženského, vycházejícího z Dostojevského: Solovjev, Merežkovský, Berdajev). Velmi správně a jasně vidí Zweig hodnotu mystiky Březinovy v tom, že neodloučila jej od trpících bratří-lidí. „Mystika Březinova není osamoceným rozhovorem s Bohem jako mystika velikých Němců středověku, jež pokouší — jako Dostojevského, jako Tolstého — tajemství lidských vztahů, hádanka pokorných a bratrských lidí a sen o jejich vykoupení. Krupějí rudé krve vchází sociální myšlenka našich dní v jeho snění.“ Dovoleno-li to zde připomenout, i já viděl jsem ve svém článku o Březinovi v loňském ročníku těchto listů¹ *nouum* a jedinečnou cenu Březinovy mystiky v tom, že jeho Bůh nepostavil se žárlivě mezi něho a člověka a všední život a nezatemnil mu jich.

Pokrokový názor na ženskou otázku

S tímto názvem vyšla v knihovničce Času pěkná úvaha paní Buzkové. Paní Buzková řeší otázku ženskou tak, jak se jedině řešiti dá, jako otázku ryze lidskou; stojí na stanovisku volné soutěže, spoluvýchovy, spolupráce a odmítá ženské hnutí potud, pokud chce a vytváří kastovnícky separatism. Zvláště v politice potírá ženský separatism a žádá od žen práci v určitých politických stranách vedle mužů a s muži; jen tak zachová se požadavku všeobecného hlasovacího práva i pro ženy jeho ráz pokrokový a odejme se mu všecko, co by z něho mohlo učinit podporu klerikalismu. Paní Buzková cítí vady dnešního feminismu a má odvahu ukázati na ně. Má i odvahu přiznati si, že dnešní doba přeceňuje i v jakémsi smyslu ženu, jako jí ovšem nedoceňuje ve směru jiném: přeceňuje ji jako pohlaví, nedoceňuje jí jako člověka. „Doba jest tak příznivá ženě, že vyznamená-li se něčím, čeho by si u muže všiml jen nepatrný počet lidí, roznese se její jméno po celém světě. Jako důkaz uvádím Kovalevskou. Kovalevská jest jistě zjev nevšední, a jsem-li na některou ze svého pohlaví hrda, jsem hrda na ni. Její jméno jest světové a přece tolik mužů jí rovných zaniklo! — Doba je blahosklonná k ženě jako k pohlaví a uráží v ní člověka. Urážena je v každé blahosklonnosti, ale ve shovívavosti, s jakou se doba chová k nové ženě, je urážka největší. Blahosklonnost má zakrytí opovržení, pochybnost. — Nic tak nechýbí ženskému hnutí (jako našemu českému životu) jako opravdová, bezohledná kritika. A nic není zhoubnějšího pro toto hnutí než dobová blahosklonnost. Vytýká-li se ženám povrchnost, ledabylost, nedostatek sebekázně, je v tom 95 % pravdy. Kterak tyto nečnosti vznikly, jest jiná otázka, ale jsou, to je fakt. — Ženy utápějí se v malichernostech, a doba je za to vynáší, a místo výchovy podporují šlendrián. Za každou pochvalou a oslavou nějaké malichernosti krčí se však opovržlivě: co můžeme od nich žádat, vždyť jsou to jen ženy! — Kdyby se s tímtož měřítkem jako k práci mužské přicházelo i k práci ženské, beze všech urážlivých koncesí

1 - [Viz zde str. 50 a n.]

415 pohlaví, byli bychom dále. Ženy učily by se větší opravdovosti, odvrátily by se od povrchnosti a snad bychom pak měli i ženské genie. Ale teď, když sebenepatrnější práce dočká se oslav v ženských časopisech, ve spolecích i v jiných listech, které nechtějí se zdáti zpátečnickými, koho si tu vychováváme?“

Pěkné knížce paní Buzkové přál bych jen hlubšího podkladu filosofického: racionalistické požadavky nahrazují jí často již rozbor skutečnosti, kořeny její jsou však hlubší, spletitější i temnější. Rovnosti mezi mužem a ženou není od přírody, ale jest úkolem lásky, aby ji stvořila vždy od případu k případu. A kultuře i metodě této lásky rád bych, aby byla věnována v naší ženské literatuře brzy úvaha velmi opravdová, tak opravdová, jak toho žádá význam této látky.

Z přeložené beletrie. Guy de Maupassant: Yvetta

Historie dcery kurtisány ve velkém stylu, která nemá tušení o závadnosti života své matky; teprve když nápadník její Servigny jí dá najevo, že nemůže býti jeho ženou, objeví se jí život matčin v ostrém světle. Pokusí se o sebevraždu, ale Servigny vrátí ji životu, tomu krutému životu, k němuž jest určena a jenž přece stojí za to, aby byl žit. — Překlad páně Projsův špatně interpreluje kvality stylu Maupassantova: průhlednost, koncisečnost, přesnou logičnost — jež jej činí stejně francouzským, jako jest jím na př. La Fontaine. Pan Projsa libuje si v t. zv. „poetickém“ stylu, vyparáděném a kudrlinkovaném, v barokně uspořádaných větách, a ponechává Maupassantovi vlastně jen fabulí.

Marcel Prévost: Silné ženy. Díl I, Bedřiška

Od svých Polopanen, tak skandálně proslavených, prodělal Marcel Prévost¹ vývojovou křivku, dost častou u francouzských naturalistů i psychologů školy Stendhalovy. Původně netendenční pozorovatel mravů a analyzátor moderní ženy — rekneme raději dnešní Pařížanky — obratný a skvělý stylista bez touhy dostati se hlouběji k jádru věcí — stal se lékařem chorobné společnosti a zvláště svých drahých Pařížanek, ideologem a kazatelem. Již ve svých Listech Františky (Lettres à Francoise) řeší problém ozdravení ženy francouzské. Pomalu se smývá v jeho stylu ona pikantnost, diskretní kluzkost pozorování, která jej přibližovala k autoru Liaisons dangereuses, a tím se zároveň stávají jeho romány poněkud schematickými, aniž by tím získávaly na hloubce. Přesto zůstává hladkým virtuosem své mateřštiny. Bedřiška, již pan Ducháč vydal u Frant. Šimáčka, jest prvním dílem románu, v němž autor studuje soubor otázek feministických a týkajících se dívčího vzdělání. Řada apoštolů, příslušnic různých národů, a tudíž velmi různě založených, zakládá v Paříži odbornou dívčí školu, na níž by byly dívky vychovávány k nezávislosti na mužích — a český čtenář, který ve Francii vidí vlast emancipací všeho druhu, žasne, s jakými překážkami se podnik setká. Celým románem hledí M. Prévost dokázati, že německé, anglické, nordické nebo slovanské řešení otázky emancipační,

1 - [Viz Kritické projevy 3, str. 493.]

416 zejména ono, které jest založeno na ultrakřesťanském mysticismu, nutícím novou Evu k panenství, nehodí se pro ženu francouzskou, příliš horké a živé krve, příliš sexuální, ba že se hodí sotva pro život vůbec. Dovede-li pevná vůle Bedřišky Surierové čeliti pokušení a žítí po dogmatu a proti přírodě, tož sestra její, impulzivní a žensky oddaná Léa, pravá Francouzka v tom ohledu, stane se obětí nové sekty. Vymaní se sice z vlivu sestřina a prchne za svým milencem Jiřím Ortsenem do Londýna, ale pozdě: umírá, když mohla s Jiřím žítí v novém manželství, založeném nejen na harmonii duší, ale i na tělesné lásce, umírá vyčerpána dlouhou, nezdravou askesí. To vše jest ostatně až v 2. díle. Když jsem tuto knihu četl, zdálo se mi, že měla vyjít tak před dvaceti lety. Dnes jsou takové Pirnitzové a Bedřišky již na vymření i na severu, svoboda ženy již neznamena askesi a ženy dávno si řeší svůj problém po příkladě Léy.

Dějiny t. zv. moravského separatismu

jest název pěkné literárně historické studie mladého filologa moravského, dr. Miloslava Hýska, kterou vydal nedávno samostatně jako otisk z Časopisu Matice moravské (52 strany). Práce vznikla v semináři Vlčkově, jest založena na studiu pramenů někdy velmi odlehlých a osvětluje pěkně a jasně celý problém. Separatismem rozumí dr. Hýsek nejprve filologický směr, který vzpouzí se přijmoutí český jazyk spisovný a usiluje o to, vnutiti mu krajinný ráz moravský. Úsilí toto jest nepřímým odkazem protireformačního jesuitismu katolického, který má nedůvěru k českému jazyku spisovnému jako k nástroji mohutné literatury kacířské a káže lidu dialektem. Snaha tato na samém úsvitě probuzení jest vyslovena programově V. Stachem a vyvrcholuje se později ve velmi energické úsilí F. D. Trnky a V. Ziaka, jež práce páně Hýskova charakterisuje velmi podrobně a velmi šťastně. V. Ziak zejména jest duch vědecky založený, který postupuje uvědoměle: chce docíliti takto sblížení Slováků s Čechy. Odpor literárního centra českého, Prahy, Jungmanna, Palackého, proti těmto snahám i vrtkavé postavení V. A. Šemberovo v tomto sporu jsou dalším námětem zajímavé práce p. Hýskovy. Naposledy přechází autor k separatismu obsahovému a ideovému, vedenému klerikálem Fr. Sušilem, a politickému, který rozdmychuje centralistická vláda vídeňská a na němž má hodně viny i pohodlnická nevědomost a soběstačnost pražská. (Po této stránce doplnil pěkně studii dr. Hýska některými detaily dr. J[an] H[erben] v několika feuilletonech Času.) Několik posledních vět, žel, poněkud stručných a sumárních, věnuje dr. Hýsek době nejmladší, snahám o vytvoření odlišné svérázné literatury moravské. Zde právě přál bych si více určitosti a odvahy k soudu. Není sporu o tom, že program Leandra Čecha, stvořiti v rámci literatury české svéráznou školu moravskou, tedy literaturu krajovou, resp. několikerou literaturu krajovou, jest správný, ale tím, že tento článek otiskla jako úvodník Moravsko-slezská revue, nestala se ještě jeho naplnitelkou. Ten program zůstal v Moravsko-slezské revui posud skoro úplně jen papírem a černí tiskařskou — nestal se tělem a skutkem.

„Sněhy, které roztály“ čili V. Hladík jako znatel francouzské literatury 417

Píše se nám: „Nečtete asi Hladíkových causerií¹ v Národních listech a nepovšiml jste si tudíž asi literárně historického objevu, který učinil včera v sobotu dne 4. září 1909 tento na slovo vzatý znatel francouzského písemnictví. Verš „Où sont les neiges d'antan“, který až posud všeobecně byl připisován středověkému básníku francouzskému François Villonovi a otiskován v jeho básních, a sice jako refrén „Ballady des Dames du temps jadis“, verš, který zná každý čipernější francouzský školák jako příslovečný verš Villonův, cituje náš veliký frankofil a český Balzac in spe jako verš z jakési erotické písně „úsměvného Théodora de Banville“, t. j. básníka, který žil v XIX. století, čtyři sta let po ubohém Villonovi. Doufejme, že velkého objevitele nemine za to nějaká dekorace.“

Kniha z pozůstalosti Sully-Prudhomme

Jest snad známo, že tento filosofický básník francouzský napsal vedle veršů úvahy a studie estetické všeho pozoruhodné. Více překvapuje, že z pozůstalosti jeho byla nyní vydána kniha sociologická, *Le lien social* (u Alcana). Kniha jest torsem nebo spíše zlomkem. Básník chtěl zde podati své názory o rozvoji lidské společnosti. „Sociální pouto“ jest básníkovi ovládnutí člověka člověkem a ovládnání toho rozeznává čtvero tříd: ovládnání násilně (válkou, volbou hlasovací), podrobování se vlivu (poslušnost instinktivná, moc duchovní), ovládnání rozumové (kult spravedlnosti) a ovládnání láskou (stavy sociální, založené na vzájemné oběti). Vývojový idealism, známý z veršů Prudhommových, hovoří i z těchto úvah svou řečí sociální naděje.

Kritická kniha o Anatolu Franceovi

Raphaël Cor vykládá v pěkné knize Anatol France a soudobá myšlenka duchovný vývoj tohoto rozkošného ironika, který dovedl býti ve své chvíli i vojákem idejí a spojití ve svém díle úsměvnou gracií Renanovu s podryvnou výbojností Voltairovou. Prameny odporu Franceova ke křesťanství a zvláště ke katolicismu nalézá Cor již v prvních pracích básníkových, ve Svatbě korintské. Křesťanství jest Franceovi nenávisť umění, lásky a krásy a krása jest tomuto rozkošnickému diletantovi jedinou pravdou. France jest svému poslednímu kritikovi geniem ironie a neucty, ale ironie není skepticism a France nevzdává se práva soudu. Ironie umožnila mu, že bojuje za mnohé pravdy, které se dnes zdají nebezpečné; jeho ironie vedla jej k pochopení, že všechny idey, které dnes udržují společnost, zdály se kdysi podvrtné. Tento duch, který poznal relativnost všeho, dovedl se exponovat velmi vášnivě i pro tu relativnost, která jest pokrok.

1 - Věru ne. V takových požitcích jsem velmi střídmý.